

УДК 343.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.4.20>

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПІ: АНАЛІТИКО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ ТА ДИНАМІКИ КРИМІНАЛЬНИХ ВИРОКІВ (2020–2025 РР.)

Панталієнко Т.П.,
*кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри теорії та історії держави і права,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: 0009-0008-2938-0752*

Панталієнко Т.П. Домашнє насильство в Україні та Європі: аналітико-правове дослідження тенденцій та динаміки кримінальних вироків (2020–2025 рр.).

Домашнє насильство є однією з найгостріших соціально-правових проблем сучасної України, що суттєво впливає на безпеку, здоров'я та добробут громадян. Його поширення має системний характер і виходить за межі приватної сфери, безпосередньо впливаючи на соціальну структуру суспільства, рівень довіри до правоохоронних органів та ефективність правового захисту. У статті здійснено аналітико-правове дослідження тенденцій та динаміки кримінальних вироків за статтею 126-1 Кримінального кодексу України за період 2020–2025 років.

Результати дослідження свідчать про сталу тенденцію до зростання кількості кримінальних вироків за домашнє насильство: з 853 вироків у 2020 році до 2177 у 2024 році та 1465 – за дев'ять місяців 2025 року. Частка таких вироків у загальній структурі судових рішень також поступово зросла з 1,24 % у 2020 році до 2,64 % у 2024 році. Така динаміка демонструє не лише зростання офіційного реагування держави, а й посилення суспільної уваги до проблеми. Проте значна кількість випадків залишається латентною через страх потерпілих, економічну залежність та недовіру до інституцій захисту.

З метою поглиблення аналізу українська статистика була зіставлена з міжнародними даними. Зокрема, в Англії та Уельсі у 2024 році було зареєстровано 851 062 злочини, пов'язані з домашнім насильством, та 51 183 кримінальних переслідування. Такий приклад свідчить про ефективність системного збору даних, стабільність правозастосовної практики та розвинені механізми реагування. Французька статистика виявляє особливо трагічний вимір проблеми: у 2021 році зафіксовано 143 смерті, пов'язані з домашнім насильством, 85 % жертв – жінки, а в 19 % випадків поруч перебували діти.

Узагальнення отриманих результатів засвідчує, що домашнє насильство має комплексний характер, а ефективна протидія потребує поєднання кримінально-правових, профілактичних і соціальних інструментів. В Україні спостерігається позитивна динаміка правозастосування, проте подальше вдосконалення політики має бути спрямоване на розвиток превентивних механізмів, зміцнення системи захисту постраждалих та забезпечення прозорого статистичного моніторингу. Досвід інших європейських країн може стати основою для формування цілісної та ефективної стратегії протидії домашньому насильству на національному рівні.

Ключові слова: домашнє насильство, кримінальна відповідальність, судові вирoki, латентність, статистичний аналіз, міжнародний досвід, правозастосовна практика, правова культура, правова свідомість.

Pantaliienko T.P. Domestic violence in Ukraine and Europe: analytical and legal research into trends and dynamics of criminal sentences (2020–2025).

Domestic violence is one of the most acute socio-legal problems of modern Ukraine, which significantly affects the safety, health and well-being of citizens. Its spread is systemic and goes beyond

the private sphere, directly affecting the social structure of society, the level of trust in law enforcement agencies and the effectiveness of legal protection. The article conducts an analytical and legal study of the trends and dynamics of criminal convictions under Article 126-1 of the Criminal Code of Ukraine for the period 2020–2025.

The results of the study indicate a steady trend towards an increase in the number of criminal convictions for domestic violence: from 853 convictions in 2020 to 2,177 in 2024 and 1,465 in the first nine months of 2025. The share of such sentences in the overall structure of court decisions also gradually increased from 1.24% in 2020 to 2.64% in 2024. This dynamics demonstrates not only the growth of the official response of the state, but also the increase in public attention to the problem. However, a significant number of cases remain latent due to the fear of victims, economic dependence and distrust of protection institutions. In order to deepen the analysis, Ukrainian statistics were compared with international data. In particular, in England and Wales in 2024, 851,062 crimes related to domestic violence were registered, and 51,183 criminal prosecutions were registered. Such an example demonstrates the effectiveness of systematic data collection, the stability of law enforcement practice and developed response mechanisms. French statistics reveal a particularly tragic dimension of the problem: in 2021, 143 deaths related to domestic violence were recorded, 85% of the victims were women, and in 19% of cases children were present.

The generalization of the results obtained shows that domestic violence is complex in nature, and effective counteraction requires a combination of criminal law, preventive and social instruments. In Ukraine, positive dynamics of law enforcement are observed, but further improvement of the policy should be aimed at developing preventive mechanisms, strengthening the system of protection of victims and ensuring transparent statistical monitoring. The experience of other European countries can become the basis for the formation of a holistic and effective strategy to combat domestic violence at the national level.

Key words: domestic violence, criminal liability, court sentences, latency, statistical analysis, international experience, law enforcement practice, legal culture, legal awareness.

Постановка проблеми. Домашнє насильство залишається гострою соціально-правовою проблемою, що виходить за межі приватного життя та загрожує безпеці суспільства. Попри законодавчі зміни, рівень таких правопорушень залишається високим, а значна їх частина – латентною. Недостатня міжвідомча взаємодія та соціально-економічні чинники ускладнюють своєчасне реагування, що зумовлює потребу в глибшому аналізі масштабів і тенденцій цього явища.

Стан опрацювання цієї проблематики. Ряд вчених України, вивчали питання домашнього насильства, зокрема: Артеменко О.В., Авраменко С.М., Буклів Л.Г., Гулак О.В., Ладиченко В.В., Комаринська Ю.Б., Мельник А.Р., Стасюк Н.А., Хавронюк М.І., Яра О.С. Однак на даний час дана проблема потребує узагальнення та аналізу судової практики.

Метою дослідження є виявлення динаміки та тенденцій поширення домашнього насильства в Україні, аналіз ефективності правозастосовної практики та порівняння національних показників із міжнародним досвідом для визначення шляхів удосконалення механізмів запобігання та протидії цьому явищу.

Виклад основного матеріалу. Домашнє насильство є однією з найгостріших соціально-правових проблем сучасної України, що суттєво впливає на безпеку, здоров'я та добробут громадян. Воно проявляється у фізичній, психологічній, сексуальній та економічній формах і зачіпає не лише окрему сім'ю, а й соціальну структуру суспільства загалом. Ефективна протидія цьому явищу потребує комплексного підходу, який поєднує кримінально-правові механізми, профілактичні заходи та підвищення правової свідомості громадян.

У контексті правового регулювання важливе значення має аналіз кількості судових рішень щодо домашнього насильства, оскільки він відображає не лише роботу правоохоронних органів, а й загальні тенденції розвитку правосвідомості суспільства [1, с. 15]. Розуміння динаміки вироків, винесених за злочини, передбачені статтею 126-1 Кримінального кодексу України [2], що стосуються домашнього насильства, дозволяє оцінити ефективність чинного законодавства та визначити напрями вдосконалення механізмів захисту потерпілих [3, с. 246].

Щоб з'ясувати певні тенденції зміни кількості вироків за вчинення домашнього насильства, ми проаналізували відомості, що містяться в Єдиному державному реєстрі судових рішень за період 2020-2025 рр. [4] (за пошуковим запитом «126-1», формі судового рішення «вирок» за від-

повідний період, станом на жовтень 2025 року).

Кількість вироків за статтею 126-1 Кримінального кодексу України в 2020 році склало 853, в 2021 – 1491, в 2022 – 1243, в 2023 – 1949, в 2024 – 2177, а за дев'ять місяців 2025 року – 1465 вироків (результати дослідження відображені на рис. 1)

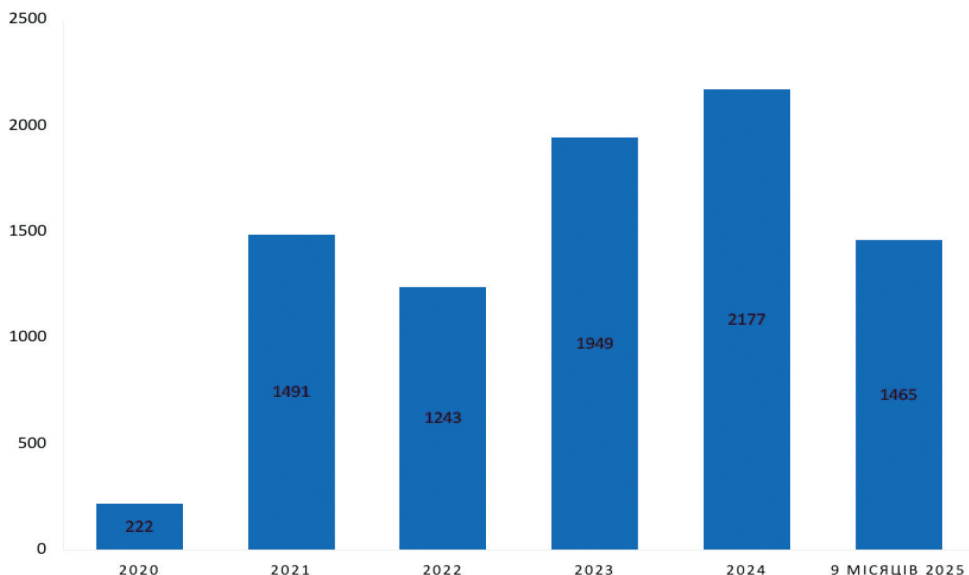

Рис. 1

Важливим є також визначення співвідношення вироків за статтею 126-1 Кримінального кодексу України до загальної кількості всіх вироків за аналогічний період.

Загальна кількість вироків за всіма статтями Кримінального кодексу України в 2020 році склала 68 518, в 2021 – 82 802, в 2022 – 64 582, в 2023 – 90 117, в 2024 – 82 589, а за 9 місяців 2025 року – 67 206 (результати дослідження відображені на рис. 2).

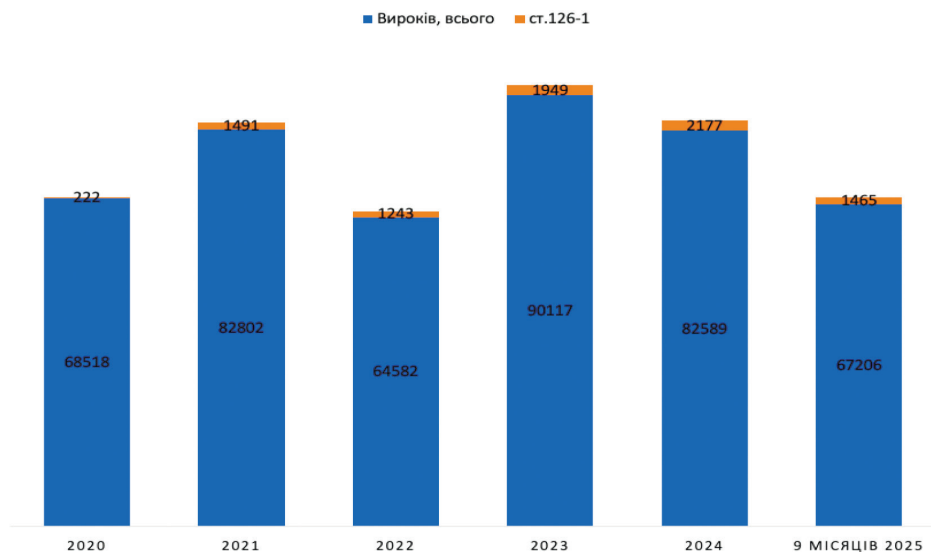

Рис. 2

Отже, співвідношення вироків за статтею 126-1 Кримінального кодексу України до загальної кількості всіх вироків за аналогічний період становить: в 2020 році – 1,24%, в 2021 – 1,8%, в 2022 – 1,92%, в 2023 – 2,16%, в 2024 – 2,64%, за 9 місяців 2025 року – 2,18% (результати дослідження відображені на рис. 3).

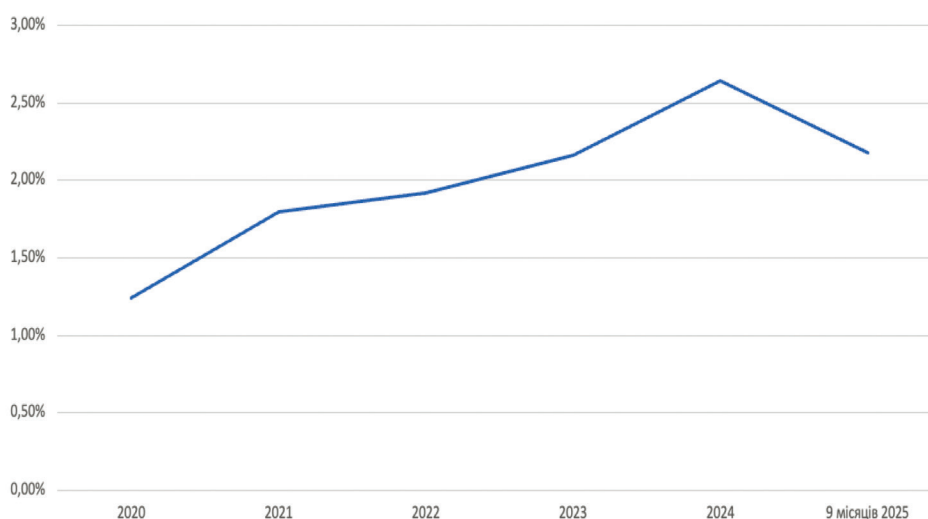

Рис. 3

Отримані результати свідчать про стійку тенденцію до зростання кількості кримінальних вироків за статтею 126-1 Кримінального кодексу України. Якщо у 2020 році частка таких вироків становила лише 1,24% від загальної кількості, то вже у 2024 році – 2,64%. Така динаміка демонструє, що домашнє насильство все частіше стає предметом офіційного реагування держави, що, у свою чергу, відображає як зростання суспільної чутливості до цієї проблеми, так і активізацію правоохоронних органів у її виявленні та розслідуванні.

Зростання кількості вироків може бути наслідком низки факторів – від удосконалення механізмів захисту потерпілих і зміцнення законодавчої бази до зміни суспільного сприйняття насильства в сім'ї [5]. Варто також враховувати, що офіційна статистика не завжди відображає реальний масштаб проблеми: значна кількість випадків залишається латентною через страх потерпілих, економічну залежність або недовіру до правоохоронної системи. Тому показники, зафіксовані в судових рішеннях, є лише частиною загальної картини.

Для глибшого розуміння динаміки та масштабів домашнього насильства в Україні доцільно зіставити національні дані з міжнародними тенденціями. Це дозволяє оцінити ефективність української правової системи в контексті глобальних підходів до боротьби з цим явищем, а також виявити можливі напрями вдосконалення політики реагування.

Порівняльний аналіз статистики інших держав дає змогу побачити, наскільки різняться масштаби проблеми та способи її вирішення. У багатьох країнах боротьба з домашнім насильством супроводжується активною державною політикою, широкими профілактичними програмами та розвитком спеціалізованих служб підтримки постраждалих [6]. Саме тому варто звернути увагу на досвід окремих країн Європи, які публікують детальну офіційну статистику у цій сфері.

За даними Національного інституту статистики, в Іспанії в 2024 році жертвами домашнього насильства стали 8 860 осіб, а засуджені за цей злочин в 2024 році – 9 229 осіб. В 2022 році кількість засуджених складала 7 022 осіб (з них 4 059 чоловіків та 2 963 жінок) [7].

Відповідно до бюлетеня «Огляд домашнього насильства в Англії та Уельсі: листопад 2024 р.», упродовж 2024 року жертвами домашнього насильства стали близько 2,3 мільйона осіб віком від 16 років, з яких 1,6 мільйона становили жінки та 712 тисяч – чоловіки. За даними поліції, станом на березень 2024 року в Англії та Уельсі було зареєстровано 851 062 злочини, пов'язані з домашнім насильством. Це дещо менше порівняно з попереднім роком (911 248 злочинів), що, на думку експертів, частково пояснюється змінами у практиці поліцейського обліку.

Водночас рівень притягнення до відповідальності за вказані діяння залишається стабільним: у березні 2024 року було зареєстровано 51 183 кримінальних переслідування у справах, пов'язаних з домашнім насильством, що майже не відрізняється від показників березня 2023 року (51 288). Така стабільність свідчить про сталу правозастосовну практику у сфері протидії домашньому насильству та наявність ефективних механізмів реагування.

Аналіз досвіду Англії та Уельсу є важливим для України, адже демонструє, як системний підхід до збору статистики, належна міжвідомча взаємодія та узгоджена державна політика здатні забезпечити не лише ефективну кримінально-правову відповідь, а й формування прозорої картини поширення цього явища. Такі практики можуть бути враховані при подальшому вдосконаленні національних механізмів запобігання та протидії домашньому насильству [8].

Не менш показовими для розуміння масштабів і наслідків домашнього насильства є офіційні дані Франції. Вони свідчать не лише про поширеність цього явища, а й про його трагічний характер.

Так, у 2021 році у Франції було зафіксовано 143 випадки смерті, пов'язані з домашнім насильством. Переважна більшість жертв – 85% – становили жінки. Зокрема, 122 жінки загинули від рук своїх чоловіків або колишніх партнерів, що в середньому означає одну смерть кожні 2,5 дні. Серед осіб, які вчинили ці злочини, 86 % становили чоловіки, з яких 25% були у віці 70 років і старше [9].

Соціально-демографічна структура винних також заслуговує на увагу: 41 % з них були безробітними, 31% – пенсіонерами. У 24% випадків на момент вчинення злочину фіксувалася наявність алкоголю, що вказує на вплив факторів ризику на ескалацію насильства. Особливо тривожним є те, що у чверті випадків особи вже мали історію насильницьких дій, причому 75% цих епізодів були пов'язані саме з домашнім насильством.

Варто також підкреслити тяжкі наслідки для сімейної сфери: у 19% випадків на момент злочину поруч перебували діти. Це не лише поглиблює психологічну травматизацію потерпілих та свідків, а й формує ризики міжпоколінного відтворення насильницьких моделей поведінки.

Аналіз французького досвіду засвідчує, що домашнє насильство часто має фатальні наслідки, а запобігання йому потребує не лише кримінально-правових інструментів, а й широкої системи соціальної підтримки, раннього виявлення ризиків та цілеспрямованої профілактичної роботи. Цей досвід також демонструє важливість врахування соціально-демографічних характеристик винних при формуванні державної політики у сфері запобігання насильству [9].

Висновки. Порівняльний аналіз динаміки та структури домашнього насильства в Україні та окремих європейських країнах засвідчує, що це явище має стабільно високий рівень поширеності та потребує системної протидії на всіх рівнях – від превенції до кримінально-правового реагування. В Україні спостерігається поступове зростання кількості вироків за статтею 126-1 Кримінального кодексу, що свідчить про активізацію механізмів виявлення та фіксації фактів домашнього насильства, а також про посилення уваги держави до цієї проблеми.

Досвід Англії та Уельсу демонструє, що системний статистичний облік, міжвідомча взаємодія та стабільна правозастосовна практика здатні забезпечити ефективне реагування на випадки домашнього насильства, підтримуючи відносно сталий рівень кримінальних переслідувань. Водночас французька статистика виявляє особливо трагічний аспект цієї проблеми – значну кількість смертельних випадків, що підкреслює необхідність своєчасного втручання та ефективних механізмів запобігання.

Таким чином, спільною рисою для всіх розглянутих країн є масштабність і комплексний характер проблеми домашнього насильства. Відмінності ж полягають у рівні інституційної спроможності держави, ступені розвитку системи захисту потерпілих та ефективності статистичного моніторингу. Для України важливо не лише продовжувати зміцнювати кримінально-правові механізми, а й розвивати систему раннього виявлення, профілактики, міжвідомчої координації та підтримки постраждалих осіб. Саме поєднання цих інструментів може стати ключем до реального зниження рівня домашнього насильства та мінімізації його наслідків для суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мельник А.Р., Панталієнко Т.П., Авраменко С.М. Зростання кількості вироків за вчинення сімейного насилля як показник підвищення рівня правової культури суспільства. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*, Серія ПРАВО. 2024. Випуск 83: частина 3. С. 13–18. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.3.1> URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/07/83-part-3.pdf>.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Верховна Рада України: веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?find=1&text=проступки#w1_1 (дата звернення: 01.10.2025).

3. Авраменко С.М., Мельник А.Р. Портрет жертви домашнього насильства та його особливості в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*, Серія ПРАВО. 2024. Випуск 81: частина 2. С. 244–249. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.3.38>. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/03/40-1.pdf>.
4. Єдиний державний реєстр судових рішень: веб-сайт. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua> (дата звернення: 4.10.2025).
5. KOMARYNSKA Y. Principles of Establishing Psychological Contact with Victims of Criminal Offenses Related to Domestic Violence. *Ůridična psihologiča*. 2023. Т. 32, № 1. С. 43–50. URL: <https://doi.org/10.33270/03233201.43> (дата звернення: 10.10.2025).
6. Панталієнко Т.П. Міжнародний досвід боротьби з домашнім насильством. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*, Серія ПРАВО. 2025. Випуск 87: частина 3. С. 320–325. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.3.48> URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/03/50-2.pdf> (дата звернення: 11.10.2025).
7. Домашнє насильство та гендерне насильство – 2024 рік: веб-сайт. URL: https://www.ine.es/dyngs/INEbase/en/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736176866&menu=ultiDatos&idp=1254735573206.
8. Огляд домашнього насильства в Англії та Уельсі: листопад 2024 року: веб-сайт. URL: <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/crimeandjustice/bulletins/domesticabuseinenglandandwalesoverview/november2024>.
9. Les violences conjugales, un problème de santé publique majeur: веб-сайт. URL: https://www.lemonde.fr/sciences/article/2025/03/19/les-violences-conjugales-un-probleme-de-sante-publique-majeur_6583551_1650684.html.